

УДК 811.111'161.2'115

В. І. Калініченко,
аспірант

(Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНИХ СКЛАДОВИХ КОНЦЕПТІВ НЕВДАЧА І FAILURE (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

У статті здійснюється зіставний аналіз основних конституентів в структурі інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE на основі когнітивних ознак, сформованих у результаті когнітивної інтерпретації вибраних прикладів вербалізації досліджуваних концептів у сучасних українських та американських літературних творах.

Сучасна лінгвокогнітологія дає змогу досліджувати концептуалізовані явища дійсності у взаємозв'язку мови, свідомості й мислення із застосуванням, передусім, мовних прийомів та інструментів: результати лінгвістичних спостережень на матеріалі вербальної об'єктивації концептів підлягають когнітивній інтерпретації, що дозволяє моделювати концепти як осмислювані й рефлексовані в свідомості одиниці з опорою на одержані лінгвістичні дані.

На даному етапі в межах надзвичайно актуальної для мовознавчих студій проблеми структурної організації концепту запропоновано різноманітні моделі його побудови, серед яких, зокрема, польова модель Й. А. Стерніна [1]; пошарова модель І. О. Тарасової та В. Г. Ніконової [2: 75; 3: 251]; зонава модель Г. Г. Слишкіна [4]; модусна модель М. В. Нікітіна [5: 54-56], модель ментально-психонетичного комплексу О. О. Селіванової [6: 112] та ін.

У нашому дослідженні спиратимемося на методику представників наукової лінгвістичної школи Воронезького університету З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, котрі обстоюють польовий принцип організації концепту, в структуру якого входить перцептивно-образна складова, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле [7: 106-115]. Кожен із зазначених конституентів концепту містить субскладові, сформовані за рахунок інтегральних когнітивних ознак, у які в результаті прямого когнітивного тлумачення узагальнюються подібні або близькі за своїм семантичним змістом приклади художньо-літературної мовної репрезентації концептів [7: 200-204].

Метою цієї наукової розвідки є зіставний аналіз основних підскладових в структурі інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE в українській та англійській мовах із залученням прикладів вербальної об'єктивації досліджуваних концептів у сучасних українських та американських літературних текстах.

Інтерпретаційне поле концепту є доволі об'ємним і містить когнітивні ознаки, що характеризують ставлення мовної спільноти до явища невдачі, а також певні енциклопедичні та вивідні знання про його ознаки й специфіку функціонування, одержані з індивідуального та колективного досвіду представників лінгвоспільноти, віддзеркаленого в джерелах мовної репрезентації того чи іншого концепту. Ознаки в структурі досліджуваного поля є смисловими, прихованими від прямого спостереження зовні й формуються на основі асоціативних зв'язків, які в дійсності не підлягають спостереженню і можуть бути зумовленими національно-культурним контекстом [8: 32]. До складу інтерпретаційного поля входить шість, як правило, неоднорідних за наповненістю зон [7: 111-113]: емотивно-оцінна, енциклопедична, утилітарна, регулятивна, соціо-культурна та пареміологічна.

Матеріалом дослідження слугують приклади вербалізації концептів НЕВДАЧА і FAILURE, відібрані з сучасних українських та американських художньо-літературних джерел, а саме: 300 (100 %) одиниць, що репрезентують концепт НЕВДАЧА та 304 (100 %) одиниці, які об'єктивують концепт FAILURE. За браком місця оглядово розглянемо лише найбільш об'ємні за своїм наповненням зони інтерпретаційних полів зіставлюваних концептів – енциклопедичну та емотивно-оцінну й подаватимемо ілюстративні приклади тільки на найбільш суттєві за своїм кількісним вмістом когнітивні ознаки.

Отже, інтерпретаційні поля концептів НЕВДАЧА (92,36 %) і FAILURE (82,22 %) за відносною кількістю ілюстративних одиниць, що об'єктивують їх у літературних текстах української та англійської мов, виступають найбільш об'ємними складовими в структурі зіставлюваних концептів, хоча кількісна різниця у 10 % свідчить про більшу значущість ставлення української етноспільноти до концептуалізованого її представниками феномену невдачі та важливішу роль при цьому різноманітних вивідних (ціннісних, енциклопедичних, утилітарних тощо) знань про його ознаки та особливості функціонування, аніж для американської комунікативної спільноти попри те, що в структурі концепту FAILURE, як вже було зазначено, інтерпретаційне поле по відношенню до інших складових цього концепту (чуттєво-образної та інформаційної) є найбільш наповненим.

Якщо найяскравішою за кількісним наповненням в складі інтерпретаційного поля концепту НЕВДАЧА є енциклопедична зона, представлена 62,69 % одиниць, то в складі відповідного поля концепту FAILURE кількісно домінує емотивно-оцінна зона з 39,12 % ілюстративних одиниць, що дає

право зауважити про очевидний енциклопедичний характер осмислення українською мовною свідомістю явища невдачі, а це значить, що формування уявлень про невдачу в представників української лінгвокультури здійснюється головним чином на основі специфіки їхнього індивідуального й колективного життєвого досвіду, набутого в межах родинної, суспільної, професійної тощо сфер буття. Вибрані приклади з американських творів натомість свідчать про переважно емоційно-прагматичний характер концептуалізації сутності невдачі американською лінгвосвідомістю, в основі якого лежать ціннісні уявлення американців про невдачу, їхні емоційні реакції на невдалий результат та особистісне ставлення до нього. Найсуттєвішими за кількісними показниками когнітивними ознаками енциклопедичної зони концепту **НЕВДАЧА** є **ознаки НЕВДАЧА РЕПРЕЗЕНТУЄТЬСЯ В НАВЧАННІ** 15 (5 %): Далеко не кожному студіозусу вдавалося витримати випробування, причому половина нещасних, які провалилися на іспиті, зобов'язані були цим чесно кажучи, не надто старанням ... (М. та С. Дяченки "Шрам") та ін.; **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ** 13 (4,34 %): Три або чотири рази Торія, певно, на проханя декана, випробовувала себе в якості педагога. Проби ці, на жаль, закінчувалися повною невдачею <...>. (М. та С. Дяченки "Шрам") та ін.; **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В РУХАХ** 13 (4,34 %): Третій знову невдало повернувся, і обріз загуркотів по підлозі. (С. В. Жадан "Гімн демократичної молоді") та ін.; **НЕВДАЧА ПОВТОРЮВАНА** 12 (4 %): <...> знову непруха знову знову ні трави ні птахів над травою дрібна монета і та одна лише рештки хліба <...>. (С. В. Жадан "Кантрі енд вестерн") та ін.; **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В БІЗНЕСІ** 10 (3,33 %): <...> і він п'є далі й не переймається надто цією нічю і всім своїм невдалим бізнесом. (С. В. Жадан "Депеш Мод") та ін.; **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В ПОДОРОЖАХ** 9 (3 %): Головне – <...> не злетіти к бісовій матері з цієї полиці, на якій завершую свою невдалу довколавітню подорож (Ю. Андрухович "Московіада") та ін. Отже, українська літературна думка найяскравіше репрезентує явище невдачі у навчальній, професійній і бізнесовій сферах, найбільш актуальними для сучасної літератури є також висвітлення проблеми невдач у подорожах, руховій активності людини, проблеми частотності невдач, що трапляються раз за разом. Енциклопедична зона концепту НЕВДАЧА додатково містить 2 когнітивні ознаки по 2,67 % одиниць у кожній, 2 ознаки по 2,34 % одиниць у кожній, 2 ознаки по 2 % одиниць, 2 по 1,67 % одиниць, 3 по 1,35 % одиниць, 6 ознак по 1 % одиниць, 5 ознак по 0,67 % одиниць у кожній та 24 одиничних когнітивних ознаки, вміст кожної з яких становить 33 % одиниць.

Провідна зона досліджуваного поля концепту FAILURE – емотивно-оцінна – представлена такими найоб'ємнішими когнітивними ознаками: **FAILURE CAN BE MISERABLE** 15 (4,9 %): In my eyes you have failed, and failed miserably, to live up to even the minimal requirements <...>. (R. Sanders "Signature") та ін.; **ONE IS AFRAID OF FAILURE** 11 (3,59 %): I am afraid of one of the few things I never feared before: failure. (S. L. Burns "Nothing to Fear But") та ін.; **FAILURE CAN BE TOTAL** 8 (2,62 %): <...>and about their total failure to appreciate what others had gone through <...>. (A. T. Castro "Sunday Night Yams at Minnie and Earls"); **FAILURE IS REALIZED IN LOVE** 7 (2,28 %): How can you love God, when you have failed to love yourself and even your own family? (A. Jr. Perry "The Poor House") та ін.; **FAILURE CAN BE SHAMEFUL** 6 (1,96 %): The great man brought low and was suffering still the shame of failure. (Ph. Roth "The Human Stain") та ін.; **FAILURE IS LAUGHED AT** 6 (1,96 %): <...> every croak and chirp, each tick and chime of the clock, mocks him for some failure – to fall asleep, to make a home <...>. (V. Vinton "The Jungle Law"); та ін., де сутність явища невдачі маніфестується через її жалогідність, сором і страх, які вона викликає в невдахи, і водночас через глузування, що викликає чиясь невдала дія; невдача реалізується через неспроможність кохати, вона може бути тотальною, абсолютною, залишаючи мало надій на покращення ситуації. Окрім перелічених когнітивних ознак, зазначена зона інтерпретаційного поля концепту FAILURE має в своєму складі 2 ознаки по 1,64 % одиниць в кожній, 4 ознаки по 1,31 % одиниць в кожній, 3 ознаки по 0,99 % одиниць, 9 ознак по 0,67 % одиниць, 13 одиничних когнітивних ознак, відносний показник вмісту яких складає по 0,33 % кожна.

Другим компонентом в структурі інтерпретаційного поля концепту НЕВДАЧА за кількісними показниками виступає емотивно-оцінна зона – 16 % ілюстративних одиниць, що є більш, ніж вдвічі меншим за відповідний показник наповненості емотивно-оцінної зони концепту FAILURE, про яку вже йшлося вище. Тож, аломорфізм у відносній кількості конститuentів, що формують емотивно-оцінні зони досліджуваних полів обох концептів свідчить, що емотивно-прагматичні аспекти концептуалізації явища невдачі українською лінгвосвідомістю є набагато менш важливими порівняно з осмисленням цього явища американською мовною свідомістю. Тим не менш, у складі емотивно-оцінної зони концепту НЕВДАЧА низка когнітивних ознак є подібними за смисловим аспектом до когнітивних ознак згадуваної зони в інтерпретаційному полі концепту FAILURE, що також є й найоб'ємнішими в структурі зони, зокрема: **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В КОХАННІ** 5 (2 %): <...> перемігши на полі бою, неперевершений Егерт зазнав поразки на полі кохання й таким чином зрівнявся з іншими смертними. (М. та С. Дяченки "Шрам") та ін.; **НЕВДАЧА БУВАЄ ОСТАТОЧНОЮ** 4 (1,35 %): <...> я впевнено і незворотно йшов на дно і хотів у разі цілковитої невдачі тримати на руках щось відповідне. (С. Жадан

"Anarchy in the UKR") та ін.; **НЕВДАЧА БУВАЄ ГАНЕБНОЮ** 3 (1 %): <...> бо кожен із них у гонорових суперечках із сильнішими супротивниками колись зазнав ганебної поразки. (Ю. Завгородній "Химери") та ін. Провідними за кількісним вмістом у цій емотивно-оцінній зоні також є когнітивні ознаки **НЕВДАЧА ЗНЕСИЛЮЄ** 3 (1 %): До вказаного Суддею строку залишалося ще дев'ять місяців, і я був упевнений, що таки щось придумаю – але невдача <...> знесилоє. (М. та С. Дяченки "Авантюрист") та ін.; **НЕВДАЧА ВИКЛИКАЄ СПІВЧУТТЯ** 4 (1,35 %): <...> баба зберігала холоднокрівність. Вона, схоже, і сама співчувала невдачливому Тріпу. (М. та С. Дяченки "Авантюрист") та ін., відсутні у відповідній зоні концепту FAILURE, що свідчить про неактуальність ідей, виражених цими ознаками для сучасної американської літературної думки. Емотивно-оцінна зона концепту НЕВДАЧА додатково містить 6 когнітивних ознак по 0,67 % ілюстративних одиниць в кожній та 16 одиничних ознак по 0,33 % кожна.

Другою за показником кількісного вмісту когнітивних ознак в досліджуваному полі концепту FAILURE є енциклопедична зона, склад якої нараховує 35,18 %, що є вдвічі меншим за відповідний показник вмісту енциклопедичної зони концепту НЕВДАЧА, отже матеріали сучасних американських літературних текстів демонструють менш важливе значення вивідного знання з різних сфер життєвого досвіду для осмислення явища невдачі в свідомості носіїв американської комунікативної культури у зіставленні з українською. Найяскравішими когнітивними ознаками в структурі енциклопедичної зони концепту FAILURE є **FAILURE IS ADMITTED** 9 (2,93 %): It's been only two months and I know I can not do this. I am admitting my own failure <...>. (G. Brownstein "The Inventor of Love") та ін.; **FAILURE CAN BE PERSONAL** 8 (2,62 %): And for whatever reason, he'd taken that failure personally. (T. Zahn "For love of Amanda") та ін.; **FAILURE IS REPRESENTED IN MARRIAGE** 8 (2,62 %): The marriage was not a success and ended in divorce in less than a year, a shocking occurrence at the turn of the century in polite society. (J. A. Marks "Who was that Lady?") та ін.; **FAILURE IS REPRESENTED IN STUDYING** 8 (2,62 %): Well, I studied those formulas, I went to class and <...> by the end of the semester most of the other girls had failed <...> (S. Plath "The Bell Jar") та ін., що за своїм смисловим наповненням контрастують з провідними когнітивними ознаками відповідної зони досліджуваного поля концепту НЕВДАЧА, які було наведено вище, за виключенням ізоморфічних за змістом, проте аломорфічних за кількісним наповненням ознак **НЕВДАЧА РЕПРЕЗЕНТУЄТЬСЯ В НАВЧАННІ** 15 (5 %) та **FAILURE IS REPRESENTED IN STUDYING** 8 (2,62 %), що свідчить про меншу актуальність проблем навчальної неуспішності в осмисленні явища невдачі американською літературною думкою на відміну від української. Найсуттєвіші когнітивні ознаки енциклопедичної зони досліджуваного поля концепту FAILURE підкреслюють глибоко особистісне ставлення американців до невдач, які приймаються носієм лінгвокультури на свій персональний рахунок, надзвичайно важливим є публічне визнання індивідом факту невдалого результату певної діяльності, що вочевидь не є типовим для української етноспільноти у зв'язку з відсутністю подібної когнітивної ознаки у складі згадуваної зони концепту НЕВДАЧА. Варто додати, що енциклопедична зона інтерпретаційного поля концепту FAILURE також містить 3 когнітивні ознаки по 1,96 % одиниць кожна, 1 ознаку по 1,64 % одиниць, 2 ознаки по 1,31 % одиниць, 4 ознаки по 0,99 % одиниць, 6 ознак по 0,67 % одиниць, 19 одиничних когнітивних ознак по 0,33 % ілюстративних одиниць кожна.

Цікавим видається той факт, що на відміну від енциклопедичної зони концепту НЕВДАЧА, в якій провідними виступають когнітивні ознаки **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ** 13 (4,34 %) та **НЕВДАЧА ОБ'ЄКТИВУЄТЬСЯ В БІЗНЕСІ** 10 (3,33 %), подібних ознак взагалі не міститься у відповідній зоні концепту FAILURE за виключенням одиничної **FAILURE IS REALIZED WITHIN JOB** 1 (0,33 %): It was at best painful, since I viewed him as an abettor of criminals and he viewed me as a failure at my job. (A. E. Cowdrey "Murder in the Flying Vatican"), сформованої за рахунок єдиного ілюстративного прикладу. Сучасні американські тексти художньої літератури практично не об'єктивують явище невдачі в площині професійної та бізнесової сфер, що, вочевидь, пов'язано з неактуальністю на даному етапі проблем в діяльності у цих сферах для американського суспільства через його високий рівень (порівняно з Україною) економічного й суспільно-політичного розвитку та відносну фінансову стабільність у США. Слушними в цьому контексті є ідеї Е. Карнегі, котрий, міркуючи над проблемою сутності явищ успіху і невдачі й значущості життєвої успішності для американської нації, виокремлює шість обов'язкових складових, що виступають фундаментом "американізму" і визначають провідні передумови досягнення успіху в професійній і бізнесовій діяльності саме для представників американської комунікативної культури [1: 18-20]: 1) свобода приватної ініціативи (право обирати сферу професійної діяльності й особисто встановлювати ціну за свої знання, вміння й досвід); 2) індустріальна система держави (через загальне економічне зростання в країні кожен окремий індивід у прямий або непрямий спосіб дістає власну користь); 3) банківська система держави (забезпечує достатню активність і гнучкість великого, середнього й малого бізнесу, не виступаючи при цьому тягарем для бізнесової сфери); 4) система страхування держави (служує найбільшим в країні інститутом індивідуальних заощаджень, забезпечує економічну гнучкість державі); 5) національний дух прагнення й любові до свободи (здобутий завдяки суспільно-політичним та економічним досягненням, передбачає національне

прагнення до свободи слова, думки та дії); б) національне почуття справедливості (захистити слабших за себе, боротися з нетерпимістю в низці сфер соціальних відносин). Україна у зв'язку зі специфікою свого історичного розвитку й тривалого становлення в якості незалежної демократичної держави з ринковою економікою, має численні проблеми з організацією бізнесово-виробничої та загально-професійної сфер діяльності як на законодавчому, так і на виконавчому рівнях, що віддзеркалюється і в сучасних українських літературних творах та актуалізується у згаданих вище когнітивних ознаках енциклопедичної зони концепту НЕВДАЧА.

Варто зауважити, що енциклопедична та емотивно-оцінна зони концептів НЕВДАЧА і FAILURE містять велику кількість когнітивних ознак, сформованих декількома ілюстративними одиницями, а переважна більшість когнітивних ознак у складі досліджуваних зон інтерпретаційних полів зіставлених концептів взагалі мають одиничний характер, оскільки зміст кожної з них складає лише одна ілюстративна одиниця, що дає підстави зауважити про індивідуальний характер концептуалізації невдачі носіями як української, так і американської лінгвокультури й про відсутність стереотипності в змісті цього явища в свідомості українців та американців.

Низка когнітивних ознак у складі обох зон інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE є суперечливими й носять опозиційний характер, що свідчить про таку ізоморфічну рису зазначених концептів як амбівалентність. Так, енциклопедична зона концепту НЕВДАЧА має такі амбівалентні ознаки як **ПРО НЕВДАЧУ ЗАБУВАЮТЬ** 1 (0,33 %): Поразки завжди забуваються наче біль важко бути героєм коли це не коштує жодних зусиль <...> (С. В. Жадан "Цитатник") та **НЕВДАЧА ВИКЛИКАЄ БОЛІСНІ СПОГАДИ** 1 (0,33 %): Тут мене задушуть спогади про моє фіаско. (І. Роздобудько "Ранковий прибиральник"), експлікуючи властивість невдачі бути забутою та водночас неможливість позбутися спогадів про неї через болісні й гнітючі почуття, які вона викликає. Суперечливе значення істини в осмисленні українською лінгвосвідомістю феномену невдачі реалізується в когнітивних ознаках **У БОРОТБІ З НЕВДАЧЕЮ ДОПОМАГАЄ ІСТИНА** 1 (0,33 %): Істина, що її мені пощастило взнати <...> допомагатиме тепер вилізати з найглибших дуп і брейк-даунів. (І. І. Карпа "Супермаркет самотності") та **НЕВДАЧУ СПРИЧИНЮЄ ВІРА В ІСТИНУ** 1 (0,33 %): Може, програв саме тоді, коли повірив, що у світі справді є місце істинам? (М. та С. Дяченко "Долина совісті"). У свою чергу енциклопедична зона інтерпретаційного поля концепту FAILURE містить такі опозиційні когнітивні ознаки, як **FAILURE CAN BE PREDICTABLE** 1 (0,33 %): He had never had the problems other men had, though he had failed <...> but that was to be expected. (E. P. Jones "A Rich Man") і **FAILURE CAN BE UNEXPECTED** 1 (0,33 %): The <...> unexpected setback is how often she can't help but stop and admire her bones <...>. (L. Vogel "The Bone Spa"), об'єктивуючи здатність невдачі трапитися неочікувано й в той же час можливість передбачити її; суперечливість в осмисленні невдачі через її тривалість у часі експлікується когнітивними ознаками **FAILURE CAN BE ETERNAL** 1 (0,33 %): But failure's timeless, isn't it? Failure is forever. (A. E. Cowdrey "Twilight States") та **FAILURE CAN BE TEMPORARY** 3 (0,99 %): But I assured myself this was only a temporary setback. (T. A. Boling "Just Passing Through"), а протилежні погляди на ідею про відсутність або існування впливу везіння на наявність невдалого результату в чомусь маніфестують ознаки **FAILURE IS CONNECTED WITH NO LUCK** 1 (0,33 %): The only thing the luckless loser really wanted was a cool drink of beer to take the heat off, <...>. (E. M. Friesner "Last Man Standing") і **FAILURE IS CONNECTED WITH LUCK** 1 (0,33 %): I'm here because it'd Be Nice to a Loser Day. <...>. You're my lucky loser. (B. Percy "April 20, 2008"). Якщо зміст енциклопедичної зони концепту НЕВДАЧА налічує 2 пари амбівалентних когнітивних ознак, то кількість пар таких ознак у складі відповідної зони концепту FAILURE становить 3 одиниці, а це свідчить про дещо більш суперечливий характер осмислення явища невдачі американською мовною свідомістю, що відображає сучасна американська літературна думка.

В емотивно-оцінних зонах інтерпретаційних полів зіставлених концептів також містяться амбівалентні когнітивні ознаки, щоправда відповідна зона концепту FAILURE має більшу кількість опозиційних ознак, ніж ця ж зона концепту НЕВДАЧА. Так, у складі емотивно-оцінної зони концепту НЕВДАЧА наявна лише 1 пара амбівалентних когнітивних ознак – **НЕВДАЧА НЕ ВИКЛИКАЄ ЖАЛОСТІ** 1 (0,33 %): Може тому, та пробачить мене Господь, коли у Венеції він, демонструючи політ без крил, упав і зламав ногу, мені не шкода було цього невдачу. <...>. (В. Сердюк "Ревідкриття") і **НЕВДАЧА ВИКЛИКАЄ СПІВЧУТТЯ** 4 (1,35 %): Егерту до болю шкода було дивитися на невдах – кожен із них достойний був звання студента набагато більше, ніж він сам. (М. та С. Дяченки "Шрам"), де актуалізується суперечливе ставлення людини до чужої невдачі, що може як викликати співчуття, так і залишити спостерігача байдужим. Зміст емотивно-оцінної зони концепту FAILURE налічує 4 пари когнітивних ознак, що дає підстави зауважити про більш яскравий ступінь виявлення амбівалентності цього концепту в його об'єктивній ілюстративності одиницями досліджуваної зони. Згідно з виокремленими опозиційними ознаками, невдача може вважатися як жалюгідною, викликаючи презирливе ставлення до невдахи збоку його оточення, так і благородною, спонукаючи ставитися до людини, котра зазнала її, з повагою: **FAILURE CAN BE MISERABLE** 15 (4,9 %): Each time I have

stopped, a pathetic failure, and I go to bed nights with this truth <...> (V. Laken "Covenant") і **FAILURE CAN BE HONOURABLE** 2 (0,67 %): I know the difference between a real painting and a fake one. <...> If I fail, it'll be an honest failure. (D. Hayes "Dying Light"). Осмислення явища невдачі через спробу оцінити її масштаб, здійснюється на матеріали ілюстративних одиниць когнітивних ознак **FAILURE CAN BE LITTLE** 5 (1,64 %): It was one more lapse in concentration, one more tiny failure to add to the list. (M. R. Hamadani "Looking for Shahbazi") і **FAILURE CAN BE BIG** 2 (0,67 %): I realized <...> that this whole thing was a big fiasco. (D. Lambeth "Rainbow Gliding Hawk and the Last Stand of the Patriarch"), де невдача за масштабом свого прояву може оцінюватися як незначна та як велика. Протилежне ставлення до явища невдачі в контексті відчуття страху перед невдалим розвитком подій репрезентується в когнітивних ознаках **ONE IS NOT AFRAID OF FAILURE** 1 (0,33 %): The battered woman no longer afraid to leave her abuser, or to stand up in court against him. <...>. No fear of heights, or failure. (S. L. Burns "Nothing to Fear But") і **ONE IS AFRAID OF FAILURE** 11 (3,59 %): Regardless, the fear of failure boiled just under the surface and often made it difficult to sleep. (J. Grisham "The Associate").

Варто зазначити, що амбівалентність концептів НЕВДАЧА і FAILURE у свідомості представників української та американської лінгвокультур, об'єктивізація якої фіксується ілюстративними прикладами з художніх літературних текстів обох мов, може свідчити про багатоаспектність, складність і різноманітність їхньої онтологічної сутності. Опозиційні когнітивні ознаки в структурі інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE дають підстави зауважити про відносно довгу тривалість їх існування в свідомості представників української та американської комунікативних культур, про значні модифікації в їх осмисленні, які продовжують відбуватися й на сучасному етапі, зумовлюючи нашарування все більшої кількості різноманітних характеристик до вже надзвичайно непростого поняттєвого змісту концептів НЕВДАЧА і FAILURE.

Отже, у цій науковій розвідці ми шляхом зіставлення проаналізували деякі особливості інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE, описавши дві найоб'ємніші в їхньому складі зони – енциклопедичну та емотивно-оцінну. Кількісне наповнення цих зон свідчить про переважно енциклопедичний характер осмислення явища невдачі українською мовною свідомістю та, передусім, емоційно-прагматичний характер концептуалізації феномену невдачі представниками американської комунікативної спільноти, що підтверджується прикладами вербалізації досліджуваних концептів в сучасній українській та американській літературі. Осмислення невдачі як українцями, так і американцями відзначається високим ступенем індивідуальності через велику кількість одиничних когнітивних ознак у складі енциклопедичної та емотивно-оцінної зон інтерпретаційних полів концептів НЕВДАЧА і FAILURE. Амбівалентність обох концептів експлікується наявністю низки пар опозиційних когнітивних ознак в складі згадуваних зон, однак кількість таких пар в структурі досліджуваних зон інтерпретаційного поля концепту FAILURE є більшою порівняно з концептом НЕВДАЧА, що свідчить про більш суперечливий характер концептуалізації явища невдачі американською лінгвоспільнотою та відносно старший вік концепту FAILURE.

Перспективними вважаємо подальші зіставні дослідження решти конститuentів інтерпретаційних полів концептів – утилітарної, регулятивної, соціально-культурної та пареміологічної зон, а також структурних аспектів концептів НЕВДАЧА і FAILURE, а саме – їхніх чуттєво-образної та інформаційної складових на матеріалі сучасних українських та американських художньо-літературних джерел та із залученням даних психолінгвістичних експериментів. Доцільним є описання змістового аспекту зазначених концептів в термінах ядра і периферії з виявленням національно-культурної специфіки осмислення феномену невдачі представниками української та американської мовних спільнот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : сб. ст. – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 58–65.
2. Тарасова И. А. Идиостиль Георгия Иванова : когнитивный аспект / И. А. Тарасова. – Саратов : Изд. Саратов. ун-та, 2003. – 280 с.
3. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезії Шекспіра / В. Г. Ніконова. – Донецьк : ДУЕП, 2007. – 364 с.
4. Слышкин Г. Г. От текста к символу : лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 128 с.
5. Никитин М. В. Развернутые тезисы о концептах / М. В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 53–64.
6. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украинского фитосоциологического центра, 2000. – 248 с.
7. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. – 314 с.
8. Попова З. Д. Язык и национальное сознание / З. Д. Попова, И. А. Стернин // Вопросы теории и методологии. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2002. – 313 с.
9. Карнеги Э. Добейся успеха с помощью позитивного мировосприятия / Э. Карнеги ; [под ред. Н. Хилла] // Магическая лестница к успеху. – Минск : Поппури, 2006. – С. 9–217.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2011 р.

Калиниченко В. И. Некоторые особенности интерпретационных составляющих концептов НЕВДАЧА и FAILURE (на материале современной украинской и американской художественной литературы).

В статье осуществляется сопоставительный анализ основных конституэнтов в структуре интерпретационных полей концептов НЕВДАЧА и FAILURE на основе когнитивных признаков, сформированных в результате когнитивной интерпретации выбранных примеров вербализации исследуемых концептов в современных украинских и американских литературных произведениях.

Kalinichenko V. I. The Specifics of the Interpretative Zones of the НЕВДАЧА and FAILURE Concepts (on the Basis of the Contemporary Ukrainian and American Fiction Literary Pieces).

The article deals with contrastive investigation of the specifics of the interpretative zones of НЕВДАЧА and FAILURE concepts, designed on the basis of the certain cognitive signs, formed by way of cognitive interpretation of the chosen examples of verbal representation of the concepts under consideration in the contemporary Ukrainian and American fiction literary pieces.